

ยิวินหวีเจียน (玉女煎)

ตำราต้นตำรับ

景岳全书 จิงเยวี่ฉวนซู (Jing Yue's Complete Works)¹

« ค.ศ. 1624 Zhang Jingyue (张景岳 จางจิงเยวี่) »²

ส่วนประกอบ

石膏	Gypsum Fibrosum	ลือเกา	30 กรัม
熟地黄 (酒蒸)	Radix Rehmanniae Praeparata	ลูตี่หวง (จิวเจิง)	30 กรัม
知母	Rhizoma Anemarrhenae	จื่อหมู่	4.5 กรัม
麦冬	Radix Ophiopogonis Japonici	ไม่ตง	6 กรัม
牛膝	Radix Achyranthis Bidentatae	หนิวซี	4.5 กรัม

วิธีใช้

ต้มเอาน้ำดื่ม ดื่มตอนอุ่นหรือตอนเย็นก็ได้^{1,3}

การออกฤทธิ์

บรรเทาความร้อนของกระเพาะอาหาร เสริมธาตุน้ำ เสริมยิน^{1,3}

สรรพคุณ

รักษาอาการของกระเพาะอาหารที่ร้อนและธาตุน้ำที่น้อย (ยินพร่อง) มีอาการปวดศีรษะ ปวด
เหงือกและฟัน หรือฟันโยก อืดอืด ร้อน คอแห้ง กระหายน้ำ ลิ้นแดง แห้ง มีฝ้าเหลือง แห้ง^{1,3}

ตำรับยานี้สามารถเพิ่มหรือลดขนาดยาให้เหมาะสมในผู้ป่วยโรคฟันอักเสบ เพื่อบรรเทา เป็นหนอง
ช่องปากอักเสบเฉียบพลัน ลิ้นอักเสบ กระเพาะอาหารอักเสบเรื้อรัง ซึ่งล้วนเป็นกลุ่มอาการกระเพาะ
อาหารร้อนและธาตุน้ำน้อยจากไตพร่อง^{1,3}

ตำรับยา **ยวีนหวิเจียน (玉女煎)**

ลือเกา (石膏)

ลู่ตี้หวง(จิวเจิง) [熟地黄(酒蒸)]

ไม่ตง (麦冬)

จื่อหมู่ (知母)

หนิวซี (牛膝)

ตำรับยาระบายความร้อน: ยิวินหวี่เจียน

คำอธิบายตำรับ

สมุนไพร	ทำหน้าที่	รส	คุณสมบัติ	สรรพคุณ
石膏 สือเกา (เกลือจืด)	ตัวยาหลัก	เผ็ด อมหวาน	เย็นจัด	ระบายความร้อนที่มีเกินอยู่ใน หยางหมิง (กระเพาะอาหาร)
熟地黄 (酒蒸) สุตี้หวง (จู่วเจิง) (โกลฐู๊แมวหนึ่งเหล่า)	ตัวยาเสริม	หวาน	อุ่น เล็กน้อย	บำรุงธาตุน้ำของไต (เส้ายิน) เสริมตัวยาสื่อการระบายความ ร้อนและบำรุงธาตุน้ำ
知母 จื่อหมู่	ตัวยาเสริม	ขม	เย็น	ให้ความชุ่มชื้น เสริมตัวยาสื่อเกา ระบายความร้อนในกระเพาะ อาหาร
麦冬 ไม่ตง	ตัวยาช่วย	ขมอมหวาน เล็กน้อย	เย็น เล็กน้อย	เสริมธาตุน้ำในกระเพาะอาหาร ช่วยตัวยาสุตี้หวงบำรุงธาตุน้ำ ของไต
牛膝 นินวี่ซี (พินจุน้อย)	ตัวยานำพา	ขมอมหวาน เปรี้ยว	กลาง	นำความร้อน การอักเสบ และ เลือดที่อยู่ส่วนบนของร่างกายให้ ระบายลงล่าง เพื่อเป็นการหยุด เลือดที่ร้อนแล้วกระจายออกนอก ระบบ

รูปแบบยาในปัจจุบัน

ยาต้ม⁴

ข้อควรระวังในการใช้

ตำรับยานี้ไม่เหมาะกับผู้ป่วยอุจจาระเหลว ถ่ายบ่อย^{1,3}

ข้อมูลวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ตำรับยายิวินหวี่เจียน มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: ตำรับยายิวินหวี่เจียนมีฤทธิ์ลดน้ำตาลในเลือดกระต่ายได้ดี⁴

การศึกษาทางคลินิก: ตำรายานี้มีสรรพคุณแก้ไอเสป ขับพิษร้อน ช่วยให้อุจจาระนิ่ม เสริมธาตุน้ำ และช่วยให้ร่างกายแข็งแรง^{1,3,4}

ลือเกา [เกลือซิป (Gypsum Fibrosum)]¹ คือ ผลึกเกลือซัลเฟตของแคลเซียมที่มีน้ำ 2 โมเลกุล (Calcium sulphate dihydrate) เป็นเกลือที่ตกผลึกก่อนเกลือชนิดอื่น ๆ ในการทำนาเกลือ มักพบปนอยู่กับเกลือแกง ภาษาแร่เรียกทับศัพท์ว่ายิปซัม (Gypsum)⁵ มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: เมื่อให้สารสกัดน้ำทางปากกระต่ายในขนาดเทียบเท่าพวงยา 2.5-3 กรัม/กิโลกรัม มีผลลดไข้ได้ดี สารสกัดน้ำผสมน้ำเกลือมีฤทธิ์เสริมระบบภูมิคุ้มกันของปอดในกระต่าย สารสกัดน้ำยังมีฤทธิ์บรรเทาอาการกระหายน้ำในหนูขาว⁶

การศึกษาทางคลินิก: สารสกัดน้ำมีสรรพคุณลดไข้สูงในเด็ก (อุณหภูมิ 39-42 องศาเซลเซียส) ซึ่งมีอาการเหงื่อออกและกระหายน้ำได้ดี และสามารถรักษาโรคเกี่ยวกับไขข้อได้ผลทั้งในเด็กและผู้ใหญ่⁶

สุตี้หวง (จิวเจิง) [โกลฐี่แมวหนึ่งเหล้า (Radix Rehmanniae Praeparata)] คือ รากแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Rehmannia glutinosa* (Gaertn.) Libosch. วงศ์ Scrophulariaceae⁶ เตรียมโดยวิธีหนึ่งเหล้า ดังนี้ นำตั้หวง (地黄 โกลฐี่แมว) ที่สะอาด เติมเหล้าเหลืองหรือเหล้าขาว คลุกเคล้าให้เข้ากัน (สมุนไพรรักษา: เหล้า เท่ากับ 10:3 โดยน้ำหนัก) แล้วใส่ในหม้อหนึ่งที่มีฝาปิดมิดชิด หนึ่งจนกระทั่งเหล้าแทรกซึมเข้าไปในเนื้อสมุนไพรร สังกะตได้จากสีของสมุนไพรรจะเปลี่ยนเป็นสีดำเข้มมาก เป็นมัน และมีรสออกหวาน หลังจากนั้นนำไปตากแดดจนกระทั่งผิวนอกค่อนข้างแห้งไม่เหนียวติดมือ หั่นเป็นชิ้นหนา ๆ แล้วนำไปทำให้แห้ง⁷

ตั้หวงมีคุณสมบัติเย็น รสหวานอมขม มีฤทธิ์ระบายความร้อน ทำให้เลือดเย็น เสริมยิน และธาตุน้ำ ใช้รักษาอาการความร้อนเข้ากระแสเลือด ปากแห้ง ลิ้นแดง ร้อนใน กระหายน้ำ คอแห้ง เป็นจ้ำเลือด อาเจียนเป็นเลือด เลือดกำเดาไหล เป็นต้น เมื่อนำมาเตรียมเป็นสุตี้หวง จะมีคุณสมบัติอุ่นเล็กน้อย มีรสอมหวาน มีฤทธิ์บำรุงเลือด เสริมยิน บำรุงธาตุน้ำและไขกระดูก ใช้รักษาอาการเลือดพร่อง ซีดเหลือง วิงเวียน นอนไม่หลับ ประจำเดือนไม่ปกติ ตกเลือด ยืนของไตพร่อง เหงื่อออกตอนหลับ ผื่นเปียก กระหายน้ำ ธาตุน้ำและเลือดของตับและไตพร่อง เหวและเข้าปวดเมื่อยอ่อนแรง⁷

รายงานการวิจัย พบว่าการเตรียมสุตี้หวงโดยการนึ่งเชิงตั้หวง จะทำให้สารกลุ่มอิริดอยด์ไกลโคไซด์ (iridoid glycosides) แยกตัวเป็นอิริดอยด์และน้ำตาลเชิงซ้อน ซึ่งน้ำตาลเชิงซ้อนบางส่วนจะแยกตัวต่อไปเป็นน้ำตาลเชิงเดี่ยว ทำให้ปริมาณน้ำตาลเชิงเดี่ยวในสุตี้หวงสูงกว่าเชิงตั้หวง 2 เท่า นอกจากนี้สุตี้หวงจะมีปริมาณกรดอะมิโนลดลง แต่ปริมาณแร่ธาตุและสารสำคัญในสมุนไพรรไม่แตกต่างกัน⁹

มีรายงานว่าเมื่อรับประทานสุตีหวง อาจทำให้เกิดอาการข้างเคียงเล็กน้อย เช่น ท้องเสีย ปวดท้อง วิงเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย เป็นต้น แต่อาการดังกล่าวจะหายไปเมื่อรับประทานยาอย่างต่อเนื่อง⁸

จื่อหมู่ (Rhizoma Anemarrhenae) คือ ลำต้นใต้ดินแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Anemarrhena asphodeloides* Bge. วงศ์ Liliaceae⁷ มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: สารสกัดน้ำมีฤทธิ์ดีมากในการต้านเชื้อจุลินทรีย์หลายชนิดในหนูถีบจักร มีฤทธิ์บรรเทาความร้อน และลดไข้ในกระต่าย ลดน้ำตาลในเลือดในหนูถีบจักร และช่วยให้ระบบการทำงานของประสาทสัมผัสในหนูขาวดีขึ้น⁹

การศึกษาทางคลินิก: โดยทั่วไปจื่อหมู่มักไม่ใช้เดี่ยว ส่วนใหญ่จะใช้เป็นส่วนประกอบในตำรับยารักษาโรคติดเชื้อระบบทางเดินปัสสาวะ และบรรเทาความร้อน ลดไข้¹¹ เมื่อให้อาสาสมัครสุขภาพแข็งแรงรับประทานสารทีโมแซโปนิน (timosaponin) จากจื่อหมู่ในขนาด 2 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ไม่พบความผิดปกติของระบบหัวใจ ความดันโลหิต และประสาทสัมผัส⁹

ไม่ตง (Radix Ophiopogonis Japonici) คือ รากแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Ophiopogon japonicus* Ker-Gawl. วงศ์ Liliaceae⁷ มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: ยาฉีดเมื่อฉีดเข้าช่องท้องหนูขาวในขนาดเทียบเท่าผงยา 0.6-1 กรัม/กิโลกรัม ทำให้การเต้นของหัวใจที่เร็วเกินไปกลับเป็นปกติ แต่หากมีอัตราการรุนแรงมากจะไม่ได้ผล สารสกัดน้ำมีฤทธิ์เพิ่มประสิทธิภาพของระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย และช่วยเพิ่มความทนทานต่อภาวะขาดออกซิเจนในหนูขาว ผงยามีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียหลายชนิด ได้แก่ เชื้อที่เป็นสาเหตุของอาการเจ็บคอ เชื้อไทฟอยด์ และแบคทีเรียชนิดต่าง ๆ ในลำไส้⁸

การศึกษาทางคลินิก: สารสกัดน้ำมีสรรพคุณรักษาโรคหัวใจ บรรเทาอาการเจ็บหน้าอก และบรรเทาอาการหอบได้ผลดี นอกจากนี้ยังมีสรรพคุณรักษาผู้ป่วยที่มีอาการอักเสบเรื้อรังของต่อมไทรอยด์ ต่อมไทรอยด์ และต่อมอื่น ๆ ที่ขับสารน้ำอันเนื่องมาจากภูมิคุ้มกันต่ำโดยไม่ทราบสาเหตุ ทำให้ประสิทธิภาพในการขับของเหลวของต่อมเหล่านี้ลดลง ทำให้ต่อมแข็งและปวดมาก และมีรายงานว่าสารสกัดน้ำมีฤทธิ์ในการรักษาอาการปากคอแห้งในผู้สูงอายุได้ผลดี โดยเฉพาะผู้ป่วยที่มีอาการไข้ในระยะเริ่มต้น⁸

การศึกษาความปลอดภัย: การศึกษาพิษเฉียบพลันในหนูถีบจักร โดยการฉีดสารสกัดน้ำความเข้มข้น 1:1 เข้าทางช่องท้อง พบว่าขนาดของสารสกัดเทียบเท่าผงยาที่ทำให้หนูถีบจักรตายร้อยละ 50 (LD₅₀) มีค่าเท่ากับ 20.61 กรัม/กิโลกรัม⁸

หนิวซี [พังกงน้อย (Radix Achyranthis Bidentatae)] คือ รากแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Achyranthes bidentata* Bl. วงศ์ *Amaranthaceae*⁷ มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: หนิวซีมีฤทธิ์เพิ่มการสร้างโปรตีนจากกรดอะมิโน (amino acid) ในหนูถีบจักร กระตุ้นกล้ามเนื้อเรียบมดลูกกระต่ายและหนูขาว สารสกัดแอลกอฮอล์มีฤทธิ์เสริมภูมิคุ้มกันต้านทาน ระวังปวด และต้านอักเสบในหนูขาวและหนูถีบจักร¹⁰

การศึกษาความปลอดภัย: การศึกษาพิษเฉียบพลันในหนูถีบจักร โดยการฉีดสารเอ็กดีสเตอรอน (ecdysterone) และสารอินโนโคสเตอรอน (inokosterone) เข้าช่องท้อง พบว่าขนาดที่ทำให้หนูถีบจักรตายร้อยละ 50 (LD₅₀) มีค่าเท่ากับ 6.4 และ 7.8 กรัม/กิโลกรัม ตามลำดับ แต่เมื่อให้สารดังกล่าวทางปาก พบว่าขนาดที่ทำให้หนูถีบจักรตายร้อยละ 50 (LD₅₀) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9 กรัม/กิโลกรัม¹⁰

เอกสารอ้างอิง

1. Zhang E. Prescriptions of traditional Chinese medicine: A practical English-Chinese library of traditional Chinese medicine. 6th ed. Shanghai: Publishing House of Shanghai College of Traditional Chinese Medicine, 1999.
2. Ou M, Lu X, Li Y, Lai SL, Chen XQ, Huang YZ, Chen JF, Shen C, Zhen WW. Chinese-English glossary of common terms in traditional Chinese medicine. 1st ed. Hong Kong: Joint Publishing Co., 1982.
3. จรัส ตั้งอร่ามวงศ์, สุณี จีระจิตสัมพันธ์, ธีรพงศ์ ตั้งอร่ามวงศ์. ตำรับยาสมุนไพรพื้นบ้าน. [เอกสารแปลเพื่อการจัดทำฐานข้อมูลยาสมุนไพรจีน]. นนทบุรี: สถาบันการแพทย์ไทย-จีน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข, 2549.
4. Zhang J, Wang X, Zhao XX. Baitouweng Tang. In: Xia M (ed.). Modern study of the medical formulae in traditional Chinese medicine. Vol.1. 1st ed. Beijing: Xue Yuan Press, 1997.
5. ชัยนัต พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงศ์. คู่มือเภสัชกรรมแผนไทย เล่ม 4: เครื่องยาธาตุวัตถุ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2546.
6. Hou JY. Gypsum Fibrosum: shi gao. In: Wang BX, Ma JK, Zheng WL, Qu SY, Li R, Li YK (eds.). Modern study of pharmacology in traditional Chinese medicine. 2nd ed. Tianjin: Tianjin Science & Technology Press, 1999.
7. The State Pharmacopoeia Commission of P.R. China. Pharmacopoeia of the People's Republic of China. Vol.1. English Edition. Beijing: Chemical Industry Press, 2000.
8. Tao C, Lin ZB. Radix Ophiopogonis: mai dong. In: Wang BX, Ma JK, Zheng WL, Qu SY, Li R, Li YK (eds.). Modern study of pharmacology in traditional Chinese medicine. 2nd ed. Tianjin: Tianjin Science & Technology Press, 1999.
9. Hou JY. Rhizoma Anemarrhenae: zhi mu. In: Wang BX, Ma JK, Zheng WL, Qu SY, Li R, Li YK (eds.). Modern study of pharmacology in traditional Chinese medicine. 2nd ed. Tianjin: Tianjin Science & Technology Press, 1999.
10. Li R. Radix Achyranthis Bidentatae: niu xi. In: Wang BX, Ma JK, Zheng WL, Qu SY, Li R, Li YK (eds.). Modern study of pharmacology in traditional Chinese medicine. 2nd ed. Tianjin: Tianjin Science & Technology Press, 1999.